

การศึกษาการปฏิบัติการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามกฎหมายการศึกษา แห่งชาติ ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

A Study of Work Performance Regarding the Learning Process According to the
National Education Act of Teachers Working in Basic Education Institutions

เจริญ แสนภักดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
ระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้
ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและแนวทาง
ส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการ
เรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน โดยกลุ่มตัวอย่างเลือกมาโดยวิธีสุ่ม
อย่างง่าย เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู
ผู้บริหารการศึกษา รวม / คน รวม 271 คน
เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามเป็นแบบ
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบ
สำรวจรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ
วิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบน
มาตรฐาน และ t – test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติตามการจัด
กระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์
จากการประเมินตนเอง ปฏิบัติตามอยู่ในระดับ
มาก รายงานเพียงสามลำดับแรก ได้แก่ ครูได้
จัดให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ครูจัด
กิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น และ
ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการ
อ่าน

2. ระดับการปฏิบัติตามการจัด
กระบวนการเรียนรู้ของครูจากการประเมินของ
ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนใหญ่ระดับการปฏิบัติ
ตามอยู่จริงในระดับปานกลาง มีเพียงบาง
รายการ ได้แก่ ครูได้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้

เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ที่ครูได้ปฏิบัติตามอยู่ในระดับมาก

3. ระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์จากการประเมินของผู้บริหารสถานศึกษา ครูปฏิบัติตามที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่านและครูจัดกิจกรรมฝึกการปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ได้แก่ จัดตารางเวลาที่ถือ

ว่าเป็นภาระงานให้แก่ครูได้จัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด จัดทำสื่อในวิชาที่สอนไว้เป็นการล่วงหน้าจัดให้มีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดในวิชาของตนอย่างสม่ำเสมอภาคเรียนละหนึ่งครั้ง

คำสำคัญ : การจัดกระบวนการเรียนรู้
กฎหมายการศึกษา ครู

ABSTRACT

The purpose of research was to study the study was assessed from sample group based on purposive sampling, which consisted of school administrators, lecturers, educational personnel and students. The methodologies applied in this research are including questionnaire and metric technique. The analysis was performed by taken fundamental statistic variables for instance percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The results of the research revealed the following:

1. Following knowledge management of teacher from desired self-assessment, the first three significant activities are encourage students for more practice, encourage students for systematic thinking, encourage students for more reading and researching

2. Follow knowledge management of educational administrative most of activities are at medium level, which are encourage teacher to initiate or arrange activities for students for direct experience, manage course outline to include ethics and morality, and support teachers in managing atmosphere, environment, material, and others to accommodate learning and leading students to better understanding

3. Follow knowledge management of teacher from desired assessment of educational administrative, more of teachers are at a very top level by performing the activities to educate ethics and morality in the classroom, arrange events or activities for reading, and arrange activities for seeking more knowledge

4. Appropriate and adequate guideline to support action to follow desired knowledge management of teacher in primary school are schedule and timing will be managed by teachers, study plan is the most important object, plan and prepare for study material in advance, manage for presenting and exchange for learning approach at least 1 time per semester.

Key word : the Learning Process, Education Law, Teacher

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม 2545) กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). มาตรา 22 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และ มาตรา 24 ที่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมใหม่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยบัญญัติว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน

และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้อย่างสัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ โดยที่เป็นกฎหมายใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 อันหมายถึงผู้เกี่ยวข้อง อาทิ สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูต้องปฏิบัติตาม ถึงปัจจุบัน เป็นนานเวลาเกือบสิบปี ได้มีการพัฒนาผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย หลายระดับ เพื่อสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในกฎหมายการศึกษา โดยเฉพาะส่วนที่

ถือว่าเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา แม้ว่าจะได้มีการติดตามประเมินผลจากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในและภายนอกสถานศึกษา แต่ยังไม่ได้มีการประเมินที่ชัดเจนว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบัน ได้มีการปฏิบัติตามหลักที่กฎหมายบัญญัติไว้ในลักษณะใดระดับใดและอย่างไรบ้าง จึงสมควรได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายของครูในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สมเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่พึง

ประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ครู หมายถึงบุคคลผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยตรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของรัฐและเอกชนโดยทั่วไป

ครูผู้สอน หมายถึงครูที่ทำหน้าที่หลักเฉพาะการสอน

ผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางศึกษา เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนของครูและครูผู้สอน

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา รักษาการแทนผู้อำนวยการสถานศึกษา ตำแหน่งหัวหน้าสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่น เช่น ครูใหญ่

การปฏิบัติตามจัดการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ระดับของการเตรียมการ การ

จัดกระทำและดำเนินการการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545

แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ระดับการปฏิบัติในสิ่งที่วางไว้เป็นหลัก ที่ต้องนำไปบรรจุไว้ในแผนงานและหรือยุทธศาสตร์ระยะต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาครูด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ความเหมาะสม หมายถึง ระดับความเหมาะสมของแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้นตรงกับความต้องการของผู้รับการส่งเสริมและสอดคล้องกับลักษณะวิชา

ความเป็นไปได้ หมายถึง ระดับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางไปปฏิบัติจริงโดยผู้เกี่ยวข้องในการสนับสนุนด้านการจัดการและงบประมาณมีส่วนร่วมในการพิจารณามาเป็นเบื้องต้นแล้ว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542(แก้ไขเพิ่มเติม 2545) ที่เกี่ยวกับแนวจัดการศึกษา และ การ จัด กระบวนการ เรียน รู้ (กระทรวงศึกษาธิการ,2546)
2. ทฤษฎีการเรียนรู้ จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้ จิตวิทยาการศึกษา
3. การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้
4. หลักการ แนว คิด เกี่ยว กับ กระบวนการจัดการเรียนรู้
5. แผนจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น

แผนภูมิ : กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการเรียนรู้และแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายการศึกษาที่ครูและผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในการวางแผนส่งเสริมพัฒนาครูและครูผู้สอนทั้งในแต่ละรายและโดยรวมให้มีความเหมาะสมกับสภาพจริง ตลอดจนได้แนวทางที่นำไปใช้ในการจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติในลักษณะต่าง ๆ ได้หลากหลายและตรงประเด็นที่ต้องการจำเป็นมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2550 และเก็บข้อมูลบางส่วนเพิ่มเติมในปีการศึกษา 2553 กลุ่มตัวอย่างเป็นครู 89 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 34 คน นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา 26 คน ครูผู้สอนที่เคยรับการฝึกอบรมด้านการสอนมาแล้ว 72 คน และที่

เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูมาแล้ว 50 คน จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่เป็นอยู่จริงและตามที่พึงประสงค์ และแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครู วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่าเฉลี่ย โดยใช้ $t - test$ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยกำหนดค่าประชากรในการทดสอบไว้ที่ 3.50 ด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แล้วแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ เป็น 3 ช่วง คือปฏิบัติอยู่ในระดับมาก หมายถึง มีการกระทำหรือปฏิบัติอยู่กว่า 75% อยู่ในระดับปานกลาง หมายถึง มีการกระทำ หรือปฏิบัติอยู่ระหว่าง 60% - 74 % และ อยู่ในระดับน้อย หมายถึง มีการกระทำหรือปฏิบัติอยู่ต่ำกว่า 60 %

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

1.1 ศึกษาจากครูประเมินการปฏิบัติของตนเองโดยตนเอง ตามที่เป็นอยู่จริง 23 รายการ

1.1.1 รายการปฏิบัติตามที่เป็นอยู่จริง อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่

1.ครูได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

2.ครูได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียน

3.ครูได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. ครูได้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียน

5.ครูได้มีการฝึกทักษะการจัดการให้แก่ผู้เรียน

6.ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเผชิญสถานการณ์

7.ครูได้ฝึกทักษะการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันปัญหาให้แก่ผู้เรียน

8.ครูจัดให้นักเรียนได้มีการฝึกทักษะการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา

9.ครูได้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

11.ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น

14. ครูจัดกิจกรรมฝึกการปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

15. ครูจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆได้อย่างสัดส่วนสมดุลกัน

17.ครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้

18. ครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้
สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ
กระบวนการเรียนรู้

19. ครูได้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ
กระบวนการเรียนรู้

20. ครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุน
เพื่อให้ครูและ ผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน
จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการ
ประเภทต่างๆ

21. ครูได้จัดการเรียนรู้ให้ให้ผู้เรียน
เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่

22. ครูได้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้โดย
มีการ ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา
ผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตาม
ศักยภาพ

23. ครูได้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้โดย
มีการประสานความร่วมมือกับบุคคลในชุมชน
ทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

1.1.2 รายการปฏิบัติตามที่เป็นอยู่
จริง ที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่

10. ครูได้จัดให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติ
ให้ได้

12. ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติ
ให้ทำเป็น

13. ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้
ผู้เรียนรักการอ่าน

16. ครูได้จัดการเรียนการสอนโดย
ผสมผสานปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

1.1.3 รายการปฏิบัติตามที่พึง
ประสงค์

ระดับการ ปฏิบัติตาม การ จัด
กระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์
จากการประเมินตนเองของครูเอง ทุกรายการ
พึงประสงค์ให้การปฏิบัติตามอยู่ในระดับมาก
โดยในสามลำดับแรกได้แก่ ครูได้จัดให้นักเรียน
ฝึกการปฏิบัติให้ได้ ครูจัดกิจกรรมให้
นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น และครูได้จัด
กิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน

1.2 ศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษา

1.2.1 ระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูจากการประเมินของผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนใหญ่ปฏิบัติตามอยู่จริงในระดับปานกลาง มีเพียงบางรายการได้แก่ ครูได้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และ ครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความรอบรู้ ครูได้ปฏิบัติตามอยู่ในระดับมาก

1.2.2 ระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์จากการประเมินของผู้บริหารสถานศึกษา ทุกรายการครูปฏิบัติ ตามที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก โดยลำดับแรกได้แก่ ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถจัด บรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการ

เรียน และ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน และครูจัดกิจกรรมฝึกการปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ศึกษาจากนักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา

1.3.1 ระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูจากการประเมินของนักศึกษาปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา ทุกรายการปฏิบัติตามที่เป็นอยู่จริงในระดับปานกลาง

1.3.2 ระดับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์จากการประเมินของนักศึกษาปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา ทุกรายการครูพึงปฏิบัติตามที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก โดยลำดับแรกได้แก่ ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติให้ทำเป็น ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน และครูได้จัดให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติให้ทำ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทาง ส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน

การแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัด
กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครูใน
สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ที่มีความเหมาะสมและ
มีความเป็นไปได้ ได้แก่

1. จัดให้ครูเข้าร่วมฝึกอบรมปฏิบัติการ
การจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญ
ที่สุด ตามกลุ่มสาระที่สอน อย่างน้อยทุกสองปี
ต่อครั้ง

2. ให้มีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรแก่ครู
เกี่ยวกับการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่า
ผู้เรียนสำคัญที่สุด ที่เหมาะสมกับกลุ่มสาระที่
สอนอย่างสม่ำเสมอ

3. จัดตารางเวลาที่ถือว่าเป็นภาระงาน
ให้แก่ครูได้จัดทำ แผนจัดการเรียนรู้ที่ถือว่า
ผู้เรียนสำคัญที่สุด ในวิชาที่สอนไว้เป็นการ
ล่วงหน้า

4. จัดหาเอกสารอ้างอิงที่ทันสมัยให้
พอเพียงตามกลุ่มสาระ

5. จัดตารางเวลาที่ถือว่าเป็นภาระงาน
ให้แก่ครูได้จัดทำสื่อ วิชาที่สอนไว้เป็นการ
ล่วงหน้า

6. จัดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนา
ครูจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญ
ที่สุดทั้งในเชิงเนื้อหาและ กระบวนการให้ทั่วถึง
ทุกกลุ่มสาระ

7. จัดงบประมาณสนับสนุนให้พอเพียง
ในการจัดทำ แผนการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียน
สำคัญที่สุดและจัดทำสื่อทุกรายวิชาที่มีการ
เรียนการสอน

8. จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก
พื้นฐานให้เอื้อต่อการจัด
กระบวนการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียน

9. จัดให้มีการติดตามประเมินผลการ
จัดการเรียนการสอนของครูโดยผู้บังคับบัญชา
หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

10. จัดให้มีการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ของครูโดยผู้เรียน

11. จัดให้มีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบและ นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่ถือว่าผู้เรียน สำคัญที่สุดในวิชาของตนอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง

12. จัดให้มีการประกาศเกียรติคุณแก่ครูผู้สอนที่ถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุดดีเด่นทุกกลุ่มสาระเป็นประจำทุกปี

อภิปรายผล

จากการค้นพบผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลในบางประเด็นดังต่อไปนี้

แม้ว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนจะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนหรือครูและผู้เรียน จึงเป็นเรื่องที่ต้องปรับปรุงยืดหยุ่นได้ ปรับได้ แต่การที่มีบทบาทของกฎหมายดาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ ก็เพื่อวางไว้เป็นหลักกว้าง ๆ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้

ยึดเป็นหลักแล้วปฏิบัติตาม โดยเฉพาะครู และ บทบัญญัตินี้ แม้จะเป็นเรื่องของฝ่ายนิติบัญญัติ จัดทำขึ้น แต่พื้นฐานก็ได้ประมวลและผสมผสานเอาไว้หลายด้านที่มาจากผลการวิจัยของ นักการศึกษา และนักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง ทั้งวิธีสอน จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ เป็นต้น ครูจึงยึดเป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้อย่างไม่ต้องลังเล แต่การประเมินตนเอง เกี่ยวกับการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูจากการประเมินตนเองของครูเอง ส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่จริงในระดับปานกลาง มีเพียงรายการ ได้แก่ ครูได้จัดให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติให้ทำเป็น ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน และครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ครูได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เช่นนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า ครูยังไม่ได้นำหลักกฎหมายการศึกษาในเรื่องนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควรจะเป็นคือยังปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ตามการประเมินตนเองของครู ทั้งที่

กฎหมายนี้มีผลบังคับใช้มาแล้วเกือบสิบปี และถ้าเป็นกฎหมายลักษณะอื่น ๆ อาจต้องได้รับผลตมสภาพบังคับของกฎหมายนั้นกันไปข้างแล้วก็ว่าได้ แต่ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะครูผู้เกี่ยวข้อง ไม่ได้ศึกษากฎหมายให้ละเอียด ให้มีความกระจ่าง และชัดเจน การฝึกอบรมก็อาจไม่ชัดเจนตรงประเด็น ทำให้ครูออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายในเรื่องนี้ไม่ได้ หรืออาจเป็นเพราะปัจจัยอื่น เช่น ระบบการบริหารของสถานศึกษา การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งขาดปัจจัยหนุนในเรื่องของงบประมาณสนับสนุนก็เป็นได้

แต่แม้ว่าครูจะยังไม่ได้ปฏิบัติตามให้ครบถ้วน แต่ก็ยังมีบางรายการ เช่น ครูได้จัดให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้ทำเป็น ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน และ ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ครูปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคลในเรื่องของทำได้ ทำเป็นซึ่งเป็นเรื่องของ

ทักษะ ความชำนาญที่ต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติงานและการดำรงชีพ และความต้องการของสังคมโดยเฉพาะด้านคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาที่ได้ปลูกฝังอยู่ในระดับมาก อนาคตผู้เรียนเหล่านี้ย่อมจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีในวันหน้า ตามความคาดหวังของสังคมเพิ่มมากขึ้น และแม้ว่าจะเป็นการประเมินตนเองของครูเอง แต่ก็สอดคล้องกับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดทั้งในหน้าที่การงานและความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยเฉพาะรายการที่ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาที่ว่าครูได้ปฏิบัติตามที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก ทั้งครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่างก็ประเมินตรงกัน จึงเป็นที่เชื่อถือได้สูง

แต่การที่นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ประเมินการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูว่า ทุกรายการครูปฏิบัติตามที่เป็นอยู่จริงอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่ก็สอดคล้องกันกับที่ครู

และผู้บริหารสถานศึกษาประเมิน แต่ที่แตกต่างกันบ้าง บางรายการ ที่ครูและผู้บริหารเห็นว่าอยู่ในระดับมาก แต่นักศึกษาประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งที่นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นครูหรือทำหน้าที่ครู อาจเป็นเพราะว่านักศึกษากลุ่มนี้เมื่อได้มีโอกาสศึกษาต่อ อาจได้ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีและวิธีคิดวิธีการจัดการใหม่ โดยเฉพาะได้มีการศึกษากฎหมายการศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็นที่กระจ่างพอควรแล้ว จึงอาจตั้งเกณฑ์ในการปฏิบัติตามไว้สูง ทำให้การประเมินการปฏิบัติตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูว่า ครูปฏิบัติตามที่เป็นอยู่จริงอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการก็เป็นได้

อย่างไรก็ดี นับว่าเป็นข้อสารสนเทศที่สำคัญที่ทั้งครู ผู้บริหารสถานศึกษา และนักศึกษา ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ประเมินตรงกันว่า การปฏิบัติตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์ ทั้ง 23 รายการ หรือทุกรายการ ครูพึงปฏิบัติตามที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักกฎหมายเกี่ยวกับการจัด

กระบวนการเรียนรู้ยังเป็นประเด็นที่ทันสมัย และตรงกับที่พึงประสงค์ของผู้เกี่ยวข้องอยู่ และทั้งครู ผู้บริหารสถานศึกษาจะได้ตระหนักว่า จะต้องปฏิบัติตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีความเข้มแข็ง และต้องทุ่มเทในการบริหารจัดการของสถานศึกษา และเน้นการจัดการเรียนการสอนให้สมกับเป็นงานอาชีพ เป็นผู้ถือใบประกอบวิชาชีพ และเป็นการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานมืออาชีพให้มากขึ้น โดยเฉพาะการปฏิบัติตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ครูพึงประสงค์อยู่ในระดับมากในสามลำดับแรกได้แก่ ครูได้จัดให้นักเรียนฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น และครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน เพราะเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงและใกล้ชิดกับนักเรียน

นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินว่า การปฏิบัติตามการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์ ทุกรายการครูปฏิบัติ ตามที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก โดยสี่ลำดับแรกได้แก่ ครูได้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม

และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ครูได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ ครูได้จัดกิจกรรมการปฏิบัติให้ผู้เรียนรักการอ่าน และครูจัดกิจกรรมฝึกการปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง นั้น น่าจะเป็นโอกาสของครูที่จะได้ปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูตามที่พึงประสงค์ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยการมีตัวช่วยผลักดัน สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูมีความคล่องตัว การจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู จะเข้าสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยแท้จริง ที่ถือว่านี้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาได้โดยเร็วเสียที

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่จะส่งเสริมการปฏิบัติภารกิจของครู ไปสู่เป้าหมายหลักหรือการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ จัดให้ครูเข้าร่วมฝึกอบรมปฏิบัติการการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด

ตามกลุ่มสาระที่สอน อย่างน้อยทุกสองปีต่อครั้ง ให้มีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรแก่ครูเกี่ยวกับการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ที่เหมาะสมกับกลุ่มสาระที่สอนอย่างสม่ำเสมอ จัดตารางเวลาถือว่าเป็นการงานให้แก่ครูได้จัดทำ แผนจัดการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ในวิชาที่สอนไว้เป็นการล่วงหน้า จัดหาเอกสารอ้างอิงที่ทันสมัยให้พอเพียงตามกลุ่มสาระ จัดตารางเวลาถือว่าเป็นการงานให้แก่ครูได้จัดทำสื่อ วิชาที่สอนไว้เป็นการล่วงหน้า จัดงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครูจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดทั้งในเชิงเนื้อหาและกระบวนการให้ทั่วถึงทุกกลุ่มสาระ จัดงบประมาณสนับสนุนให้พอเพียงในการจัดทำ แผนการเรียนรู้ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดและจัดทำสื่อทุกรายวิชาที่มีการเรียนการสอน จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียน จัดให้มีการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูโดยผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จัดให้มีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้รูปแบบและ นวัตกรรมในการจัดการเรียน

การสอนที่ถือว่าผู้เรียน สำคัญที่สุดในวิชาของตนอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น เหล่านี้นั้นล้วนเป็นแนวทางที่ครูผู้สอน พิจารณาแล้วว่าจะมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาร่วมพิจารณาแล้วว่า เป็นแนวทางที่เป็นไปได้อยู่ในระดับมากทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ถือว่าเป็นหลักที่วางไว้อย่างกว้าง เพื่อใช้ได้ทั่วไป แต่การปฏิบัติและกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ย่อมพิจารณาในรายละเอียดให้เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของสถานศึกษาได้ ผู้เกี่ยวข้องให้ความสนใจในเรื่องเหล่านี้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ครูควรนำรายการที่ครูประเมินตนเองว่ายังปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง หรือไม่ ได้แก่

- 1.ครูได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน
- 2.ครูได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียน
- 3.ครูได้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. ครูได้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียน
- 5.ครูได้มีการฝึกทักษะการจัดการให้แก่ผู้เรียน
- 6.ครูจัดให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเผชิญสถานการณ์
- 7.ครูได้ฝึกทักษะการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันปัญหาให้แก่ผู้เรียน
- 8.ครูจัดให้นักเรียนได้มีการฝึกทักษะการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา
- 9.ครูได้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

1.1. ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น เป็นต้น

โดยการทวน แล้ววิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาที่ตนรับผิดชอบให้สอดคล้องกับหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามที่กฎหมายการศึกษาบัญญัติไว้

1.2. ครูควรจัดทำแผนพัฒนาตนเองตามแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งเป็นแผนเฉพาะหน้าและ แผนระยะสั้นภายในหนึ่งปีการศึกษา

1.3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ค้นพบนี้ ไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาครู โดยการบรรจุไว้ในแผนงานโครงการ หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากร และการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษา ทั้งเป็นแผนระยะยาว ระยะกลางระยะสั้น และโดยเฉพาะแผนปฏิบัติการประจำปี ทั้งที่เป็นงบประมาณ และหรือปีการศึกษาแล้วแต่บริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรมีการศึกษากิจการปฏิบัติตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในเชิงลึกเป็นรายกรณี หรือเป็นการวิจัยสถาบันของแต่ละสถานศึกษาเอง

1.2 ควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้เรียนอันเนื่องมาจากครูจัดกระบวนการเรียนรู้ตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่กฎหมายบัญญัติ

1.3 ควรมีการศึกษาค้นคว้าผลของการใช้แนวทางส่งเสริมการปฏิบัติตามการจัด

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามข้อค้นพบของงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2546).พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ชนาธิป พรกุล. (2544). แดทส์ : รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทิสนา แคมมณี. (2543). "การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โมเดลชิปปา" ใน เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ นครสวรรค์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ลาดยาว.
- ทิสนา แคมมณี และคณะ. (2544). กระบวนการเรียนรู้ : ความหมาย แนวทางการพัฒนา และ ปัญหาข้อใจ กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย.
- นวลจิตต์ เขาวีรติพงศ์. (2544). "การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาชีวศึกษา" ใน เอกสารการ สอนชุดวิชาการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาหน่วยที่ 5 นนทบุรี สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2543). "ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" ในวารสารวิชาการ 3,12 (ธันวาคม 2543)
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก 19 สิงหาคม 2542.
- วนิช สุธารัตน์ . (2544). เอกสารคำสอนรายวิชา การประยุกต์จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้. สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. (2542). การเรียนรู้สู่ครูมืออาชีพ กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- _____. (2545). 19 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.